

samk

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

NOVA LIIHO

Kuu Kaniini – tietoa muunsukupuolisuudesta varhaiskasvatukseen

SOSIAALIALAN TUTKINTO-OHJELMA
2024

TIIVISTELMÄ

Liiho, Nova: Kuu Kaniini – tietoa muunsukupuolisuudesta
varhaiskasvatukseen
Opinnäytetyö, AMK
Tutkinto-ohjelma: Sosiaali-alan tutkinto-ohjelma
Tammikuu 2024
Sivumäärä: 30

Varhaiskasvatukseen on kirjattu, että varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tästä lähtökohdasta opinnäytetyötä lähdettiin työstämään.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa satu muunsukupuolisesta ja näin ollen lisätä tietoisuutta sukupuolen moninaisuudesta lapselle ymmärrettävällä tavalla. Opinnäytetyön osana olevan sadun toteuttamista varten tutkittiin sadun merkitystä ja varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteita. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Satakunnan Seta ry:n kanssa.

Koska kyseessä oli toiminnallinen opinnäytetyö, opinnäytetyön osana tuotetun sadun prosessikuvaus oli tärkeä osa opinnäytetyötä. Taustat ja syyt sadun teksteihin ja kuvitukseen selitettiin, itse sadun sisällön lisäksi. Ensin satua varten pohdittiin minkä ikäisille satu oli tarkoitettu, sitten teksti kirjoitettiin, jonka jälkeen tehtiin kuvitus.

Opinnäytetyön tuloksena oli digitaalinen satu 4–6-vuotiaille, joka liitettiin mukaan opinnäytetyöraporttiin.

Avainsanat: varhaiskasvatus, satu, muunsukupuolisuus, sukupuolen moninaisuus

ABSTRACT

Liiho, Nova: Moon Rabbit – information about nonbinary identities to early education

Bachelor's thesis

Degree program: Social Services

January 2024

Number of pages: 30

In the early childhood education law it is defined that the objective of early childhood education is to advance both gender and overall equality. This was the starting point of this thesis.

The objective of this thesis was to produce a story about a nonbinary person to give more information about gender diversity in a way that a child could easily understand. The meaning of fairytales and stories, and early childhood education plan was researched to create the story. The thesis was a collaboration with Satakunnan Setä ry.

Since this was a practice-based thesis, describing the process of making the story was an important part of the thesis. The background and reasons for the text and pictures of the story were explained. It was first determined what age group the story was meant for, then the story's text was written, and after that the illustrations were made.

The product of the thesis was a digital story for ages between 4 and 6, and it was attached to the thesis report.

Keywords: early childhood education, story, nonbinary, gender diversity

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TARKOITUS JA TAVOITTEET	6
2.1 Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteet	6
2.2 Sadun merkitys.....	8
3 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	8
3.1 Keskeiset käsitteet	9
3.1.1 Muunsukupuolisuus	9
3.1.2 Varhaiskasvatus	9
3.1.3 Sukupuolen moninaisuus.....	10
3.1.4 Satu	10
3.1.5 Sukupuolen moninaisuus varhaiskasvatuksessa.....	11
3.1.6 Sadut varhaiskasvatuksessa	11
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	12
4.1 Satakunnan Seta ry	13
4.2 Toiminnallinen opinnäytetyö	13
5 PROSESSIKUVAUS	14
5.1 Kirjoittaminen.....	14
5.2 Kuvitus.....	15
5.3 Kuu Kaniini -satukirja.....	17
6 POHDINTA	20
LÄHTEET	22
LIITE 1: KUU KANIINI -SATU	24

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on satu muunsukupuolisesta. Olen tutkinut asiaa, ja huomannut, että suomeksi ei ole yhtäkään satua, jossa päähenkilönä on ei-binäärinen henkilö, joten sille on tarvetta, jotta lapsille pystytään opettamaan sukupuolen moninaisuudesta iälle sopivalla tavalla. Ei-binäärinen tässä tapauksessa viittaa juuri muunsukupuoliseen henkilöön, eli sukupuoli ei ole yksiselitteisesti nainen tai mies. Sadun aiheeksi rajataan se, etteivät kaikki ole tyttöjä tai poikia, ja se, ettei vaatteilla ole sukupuolta. Koska kyseessä on varhaiskasvatuksessa oleville lapsille tarkoitettu tarina, sadun pituus on tärkeää pitää lyhyenä, jotta sen voi lukea yhdeltä istumalta. Lapsia kiinnostaa kovasti heitä ympäröivä maailma, ja sadut ja tarinat ovat hyvä tapa opettaa heitä ympäröivästä maailmasta mielekkäällä tavalla. Kyseessä on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka osana sekä kirjoitetaan että kuvitetaan satu muunsukupuolisesta selkeästi, jotta 4–6-vuotias lapsi ymmärtää, mitä sukupuolen moninaisuus voi tarkoittaa.

Ajatus sadusta lähti omakohtaisesta kokemuksestani, kun lapset monesti kyselevät asioita sukupuoleen ja sen ilmaisuun, kuten sukupuolineutraaliin nimeeni ja pukeutumiseen, liittyen. Ensimmäisenä opinnäytetyössä on tarkoitus ja tavoitteet, ja yleisesti teoritiedon käsittely. Sitten opinnäytetyö etenee käsitelmäärittelyyn, jossa on määritelty oleellisia käsitteitä. Teoritiedon jälkeen opinnäytetyössä kerrotaan sen toteuttamisesta, eli mitä toiminnallinen opinnäytetyö tarkoittaa, ja lisäksi tässä osuudessa kerron yhteistyökumppanistani Satakunnan Seta ry:stä. Tämän jälkeen on prosessikuvaus, joka kertoo toiminnallisen osuuden tuotoksen, eli sadun kirjoittamisesta ja kuvittamisesta, jonka jälkeen on vielä pohdintaa opinnäytetyön prosessista. Lopussa on lisäksi liitteenä työn tuotos eli satu muunsukupuolisesta (Liite 1).

2 TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä tietoisuutta sukupuolen moninaisuudesta tavalla, jota lapset ymmärtävät. Opinnäytetyön osana tuotettu satu sisältää lisäksi tietoa aikuisille, ja avaa termejä myös heille. Opinnäytetyö samalla perustelee sadun tarvetta ja merkitystä, ja sadun kerronnallisia hyötyjä asioista lapsille puhuttaessa.

Sukupuolen moninaisuudesta on puhuttu laajemmin vasta lähivuosina, jonka vuoksi termit ovat monille aikuisille tuntemattomia. Kuitenkin varhaiskasvatussuunnitelmassa on mainittu yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus arvoperustassa, joten kasvattajien tulisi ottaa huomioon näitä asioita ja myös antaa lapsille tietoa (Opetushallitus 2023b, s.22–23). Tarkoituksena on siis myös auttaa kasvattajia heidän työssään opettaa lapsille ympäröivästä maailmasta.

2.1 Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteet

Varhaiskasvatuslaissa kerrotaan varhaiskasvatuksen tavoitteista. Yhtenä tavoitteista on nimetty yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon edistäminen. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 1 luku 3 § 6 mom.) Näitä pystyy edistämään esimerkiksi tarjoamalla lapsille samat lelumahdollisuudet. Kasvattajan on tärkeää olla puhumatta tyttöjen ja poikien leluista ja leikeistä, koska jokainen lapsi on yksilö, eikä mielenkiinnonkohteet määräydy sukupuolen mukaan.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kerrotaan arvoperustasta, johon kuuluu monia tasa-arvoa edistäviä asioita. Yhtenä otsikkona on lapsuuden itseisarvo, jota tarkennetaan kertomalla, että varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää ja suojella lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi sellaisena, kuin hän on. Jokainen lapsi on arvokas ja ainutlaatuinen. Lisäksi otsikkona on ihmisenä kasvaminen, johon sisältyy

henkilöstön tukeminen lasten kasvuun ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyteen ja kauneuteen sekä rauhaan ja oikeudenmukaisuuteen. Varhaiskasvatus perustuu ihmisoikeuksien kunnioittamiseen ja ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Varhaiskasvatuksessa ei myöskään hyväksytä väkivaltaa missään muodossa. (Opetushallitus 2023b, s.22–23.)

Lapsen oikeudet on myös tärkeä otsikko, jossa kerrotaan lapsella olevan oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan. Lapsella on oikeus hyvään huolenpitoon, opetukseen ja kannustavaan palautteeseen, ja lapsella on oikeus leikkiä ja oppia leikkien. Lapsen oikeuksiin kuuluu myös saada tietoa monipuolisesti, kokeilla ja opetella uusia asioita, ja käsitellä tunteita ja ristiriitoja. Viimeinen opinnäytetyötä varten nostettava otsikko varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus. Siinä kerrotaan varhaiskasvatuksen edistävän yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lasten tulee saada kehittää taitojaan ja tehdä valintoja muun muassa sukupuolesta, syntyperästä tai kulttuuritaustasta huolimatta. Lisäksi henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. (Opetushallitus 2023b, s.22–23.)

Lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus hyväksyttiin Yhdistyneissä kansakunnissa vuonna 1989, ja Suomessa se ratifioitiin vuonna 1991. Sopimus turvaa kaikille lapsille yhtäläiset oikeudet, kuten oikeuden kehitykseen, oikeuden leikkiin ja vapaa-aikaan ja oikeuden saada näkemyksensä huomioon otetuiksi. Lapsen oikeuksien sopimus kuitenkin määrittelee vain lasten ihmisoikeuksien vähimmäistason, ja Suomen kaltaisten vauraiden maiden odotetaan panostavan lapsen oikeuksien toteutumiseen laajemmin kuin sopimusveloitteet vaativat. (Ihmisoikeusliitto n.d.)

Oikeusministeriön koordinoiman Rainbow Rights -hankkeen osana olevassa oppaassa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisuuden edistämiseen muistutetaan myös, että kasvattajan tulee tiedostaa sukupuoleen liittyviä kokemuksia ja identiteettejä olevan monia. Ne eivät näy päällepäin, ja niiden sanoittaminen ei lapsillekaan ole helppoa. Lisäksi moninaisuudesta tulee keskustella arjessa, jotta asiat olisivat tuttuja myös niille

lapsille, joita sen ei oleteta suoraan koskettavan. Asioista keskusteleminen myös ennaltaehkäisee kiusaamista. (Karvinen ym. 2019, s. 24.)

2.2 Sadun merkitys

”Sadut tarjoavat aineksia rikkaaseen kieleen, malleja kertomusten rakenteista ja aineksia elämänkysymysten pohdintaan. Lisäksi ne mahdollistavat monipuolisen vuorovaikutuksen ikätovereiden ja aikuisten kanssa.” (Korhonen ym. 2010, s. 38.) Vaikka lapsi ei osaisi lukea, saa hän sadusta paljon irti sekä kielellisellä että sosiaalisella tasolla. Lapsen mielikuvitus kehittyy ja sanavarasto kasvaa, ja lisäksi keskittymiskyky kehittyy satua lukiessa tai kuunnellessa. Lapset pystyvät myös oppimaan maailmasta satujen avulla, sekä kirjaimellisesti että vertaiskuvien kautta. Esimerkiksi Punahilkka opettaa varomaan sutta, mutta samalla myös vieraita. Lapset myös samastuvat satuhahmoihin ja rakentavat leikkiään sadun kaavan mukaan. ”Samastuminen on kykyä verrata, kohteen hahmottamista omassa itsessä joko kokemuksen, tunteen tai haaveen tasolla. Samastuminen on siis myös aina oman itsen opiskelua, itsessä olevien tavoitteiden ja tunteiden opiskelua.” (Korhonen ym. 2010, s. 41.)

”Esimerkiksi satuja lukemalla lapsi voi oppia, että vaikeatkin tilanteet on mahdollista ratkaista ja että epäonnesta huolimatta asiat voivat saada onnellisen ratkaisun” (Korhonen ym. 2010, s. 42). Lapsille suunnatun sadun yksi tärkeimpiä piirteitä onkin se, että siinä on onnellinen loppu. Sisarukset sopivat riitansa, paha saa palkkansa ja porsaasat pitävät talonsa.

3 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

On olemassa monenlaisia satuja lapsille eri aiheista. Myös sukupuolen moninaisuudesta löytyy satuja. Sukupuolen moninaisuuden

osaamiskeskuksen sivuilta, mutta suoraan muunsukupuolisuudesta ei satuja suomeksi ole. Sadussa Yksisarvinen viitataan sarvettomiin, kaksisarvisiin ja yksisarvisiin, mutta suoraan ei puhuta, onko kyse muunsukupuolisuudesta, ja metafora toimisi myös muihin sukupuolivähemmistöihin. Sadussa Kuunsilta mainitaan vaihtoehtona sukupuoli tytön ja pojan välillä, mutta koska kyseessä on alkuperäisamerikkalainen tarina, käytetään eri termiä. (Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus n.d.)

3.1 Keskeiset käsitteet

On tärkeää avata käsitteet, joita opinnäytetyössä käytetään. Opinnäytetyön kannalta keskeisiä käsitteitä on muunsukupuolisuus, varhaiskasvatus, sukupuolen moninaisuus, satu, sukupuolen moninaisuus varhaiskasvatuksessa ja sadut varhaiskasvatuksessa. Seuraavissa kappaleissa avataan nämä keskeiset käsitteet tieteellisen aineiston pohjalta.

3.1.1 Muunsukupuolisuus

”Muunsukupuolisen sukupuoli-identiteetti ja -ilmaisuu eivät istu binääriseen mies-nainen-sukupuolijakoon” (Holma ym. 2018, s. 11). Muunsukupuolinen voi olla jotain mieheyden tai naiseuden väliltä, yhtä aikaa mies ja nainen, sukupuoleltaan vaihteleva ja liukuva, tai täysin mies-nais-jaon ulkopuolella, eli jotain ”muuta” (Ristkari ym. 2018, s. 24). Aiemmin muunsukupuolisuudesta on suomen kielessä käytetty käsitettä transgender, jota englannin kielessä käytetään kattokäsitteenä tarkoittamaan kaikkia transihmisiä. Muunsukupuolisuus sanana onkin syntynyt tarpeesta selkeään suomenkieliseen käsitteeseen, jolla kuvata kokemusta sukupuolesta, joka ei kuulu nais-miesjakoon. (Seta n.d.-a.)

3.1.2 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus. Se on osa suomalaista

koulutusjärjestelmää. Varhaiskasvatus kattaa ikävuodet 0–6. Varhaiskasvatuksen tehtäviin kuuluu esimerkiksi lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen, syrjäytymisen ehkäisy ja huoltajien tukeminen kasvatusstyössä ja heidän työelämäänsä tai opiskeluunsa osallistumisen mahdollistaminen. Varhaiskasvatuksessa opitut taidot ja tiedot myös vahvistavat lasten osallisuutta. (Opetushallitus n.d.)

3.1.3 Sukupuolen moninaisuus

”Sukupuoli on moninainen ilmiö, joka ei ole jaettavissa kahteen, toisilleen vastakkaiseen ja selvästi toisistaan erotettavaan sukupuoleen” (Ristkari ym., 2018, s. 211).

Sukupuolen moninaisuus sisältää sekä sukupuolivähemmistöt että sukupuolienemmistöt, ja siitä voidaan puhua erilaisilla tavoilla yksilötasolla. Jokaisen ihmisen sukupuoli koostuu yksilöllisistä ja ainutlaatuisista piirteistä ollen täten moninainen. Sukupuoli on jatkumo, joka koostuu erilaisista geneettisistä, kehityksellisistä, hormonaalisista, fysiologisista, psykologisista, sosiaalisista ja kulttuurisista ominaisuuksista. (Seta n.d.-b.)

3.1.4 Satu

”Sadut ovat usein lyhyitä, mielikuvituksellisia, useimmiten lapsille suunnattuja tarinoita, jotka kuvaavat ihmisten elämään ja kasvamiseen liittyviä haasteita” (Koulukino n.d.) Tyypillisiä teemoja Koulukinon mukaan saduissa on kotoa lähteminen, pitkä matka, päähenkilössä tapahtuva muutos ja kasvu, ja hyvän ja pahan kohtaaminen.

Sadussa tulee olla ylikuonnollinen elementti tai arkitodellisuuden rajat ylittävä ilmiö, kuten taikasanojen käyttöä, lentäviä mattoja tai puhuvia eläimiä. Mielikuvituksellisuuden lisäksi sadut sisältävät myös tietoa. (Korhonen ym. 2010, s. 40.)

3.1.5 Sukupuolen moninaisuus varhaiskasvatuksessa

”Sukupuoli- ja/tai seksuaalivähemmistöön kuuluvat lapset ja nuoret joutuvat muita useammin kiusaamisen kohteeksi. Tämän ennaltaehkäisy alkaa jo varhaiskasvatuksessa. Ikätasoinen tieto sukupuolen moninaisuudesta ja sukupuolinormien purkaminen edistävät moninaisuuden ymmärtämistä ja erilaisuuden hyväksymistä.” (Opetushallitus 2023a.)

Opetushallitus on julkaissut oppaan, jossa on ohjeita toiminnalliseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitteluun. Toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun velvoite on astunut voimaan 1.6.2023, ja suunnitelman tulee olla valmis 1.6.2025. Velvoitteet koskevat sekä varhaiskasvatuslain mukaisesti varhaiskasvatuksen järjestäjien ja yksityisten palveluntuottajien järjestämää varhaiskasvatusta että varhaiskasvatuksen yhteydessä järjestettävää esiopetusta. Toiminnallisessa suunnittelussa on kyse varhaiskasvatuksen toimipaikan toiminnasta ja sen kehittämisestä. Tasa-arvolaki ja Yhdenvertaisuuslaki määrittelevät toiminnallista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelua. Tasa-arvolla tarkoitetaan lain mukaan kaikkien sukupuolten yhtäläisiä oikeuksia ja mahdollisuuksia, ja vallan ja resurssien tasapuolista jakautumista. Tasa-arvoilla edistetään sukupuolten tasa-arvoa, ja ehkäistään sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää. Varhaiskasvatuksessa tulee kiinnittää huomiota siihen, että sukupuoli ei aseta lapsia tai aikuisia eriarvoiseen asemaan varhaiskasvatuksen arjessa. (Alasaari ym. 2023, kohta Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma.)

3.1.6 Sadut varhaiskasvatuksessa

Outi Kotoneva (2015, s. 31) on osana opinnäytetyötään haastatellut varhaiskasvattajia satuihin liittyen, ja näiden haastattelujen perusteella satuja hyödynnetään monipuolisesti ja monissa eri tilanteissa varhaiskasvatuksessa. Satuja hyödynnetään arjen perustilanteissa, taitojen opettelemisessa, keskustelun välineenä, ja erilaisten teemojen yhteydessä. Tärkeänä koettiin myös se, että satujen hyödyntämisellä olisi jokin tarkoitus.

"Kasvattajat toivat esille sen, että satuja hyödynnetään myös erilaisissa toimintatuokioissa. Satuja hyödynnettiin niin opetustilanteissa, erilaisten tunteiden opettelemisessa kuin erilaisten teemojenkin parissa. Pienten lasten kanssa sadut koettiin hyvänä apuna erilaisten asioiden ja sanojen opettelemisessa. Lasta voidaan esimerkiksi opettaa käymään potalla siihen suunnatun kirjan avulla." (Kotoneva 2015, s. 34–35.)

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Tämä opinnäytetyö koostuu kahdesta osiosta: teoriaosuudesta ja sen pohjalta luodusta sadusta. Teoriaosuuteen on tietoa haettu monista lähteistä, kuten Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskuksesta, Setalta, ja varhaiskasvatussuunnitelmasta.

Vaikka olisi ideaalista tuottaa sadusta fyysinen tuote, opinnäytetyötä varten kyseessä on digitaalinen versio, josta voi myöhemmin kuitenkin painattaa fyysisen satukirjan. Digitaalisia tuotteita pystytään varhaiskasvatuksessa hyödyntämään jo laajalti, ja sadun levitys hoituu helposti verkon kautta, jotta se olisi saatavilla mahdollisimman laajasti. Saavutettavuus on tärkeä asia itselleni, jonka vuoksi tahdonkin mahdollistaa sen, että ketä vain pääsee sadun lukemaan ja sen sisältöä hyödyntämään.

Opinnäytetyötä varten oli tärkeää muistaa eettiset velvoitteet. Tutkimusaineisto on avointa, joten oli tärkeää säilyttää anonymiys omista kokemuksista varhaiskasvatuksessa. Siksi puhun hyvin yleisesti kommentaareista, joita lapsilta on tullut harjoittelupaikoissani tai työpaikoissani, jotta heitä ei pysty tunnistamaan.

4.1 Satakunnan Seta ry

Yhteistyökumppanina minulla on paikallinen Satakunnan Seta ry. Heidän kauttaan olen käynyt koulutuksissa ja kouluttamassa eri paikoissa seksuaalisesta suuntautumisesta, sukupuolen moninaisuudesta ja perhemuodoista. Siksi tuntuikin luontevalta pyytää juuri tätä yhdistystä yhteistyökumppaniksi.

Satakunnan Seta ry on toiminut vuodesta 1995 alkaen. Kyseessä on ihmisoikeus- ja sosiaalialan järjestö, ja heidän tavoitteenansa on ihmisten yhdenvertaisuus riippumatta seksuaalisesta suuntautumisesta, sukupuoli-identiteetistä tai sukupuolen ilmaisusta. Yhdistys pyrkii kohti tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta jakamalla tietoa esimerkiksi ihmisen seksuaalisuuden ja sukupuolisuuden monimuotoisuudesta. (Satakunnan Seta ry n.d.)

4.2 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tuote, tapahtuma, opastus tai ohjeistus tehdään aina jonkun käytettäväksi. Tavoitteena on ihmisten osallistuminen toimintaan, tapahtumaan tai toiminnan selkeyttäminen ohjeistuksen tai oppaan avulla. Siksi on tärkeää pohtia opinnäytetyön kohderyhmä ja sen mahdollinen rajaus. Kohderyhmän määrittäminen ratkaisee tuotteen sisällön, ja auttaa myös pitämään opinnäytetyön laajuuden tarkoituksenmukaisena. (Airaksinen & Vilkkä, 2004, s. 38, s. 40.)

Toiminnallisen opinnäytetyön lopullisena tuotoksena on aina jokin konkreettinen tuote, kuten kirja, ohjeistus tai tietopaketti. Raportoinnissa on käsiteltävä sen vuoksi konkreettisen tuotoksen saavuttamiseksi käytettyjä keinoja. (Airaksinen & Vilkkä, 2004, s. 51.)

5 PROSESSIKUVAUS

Sadun toteuttamiseen kuului sekä kirjoittaminen että kuvittaminen. Näihin valmistauduin tutustumalla satuihin eri aiheista, erityisesti sukupuolen moninaisuuteen liittyen. Näitä satuja ja tarinoita löytyy esimerkiksi Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskuksen internet-sivuilta. (n.d. kohta SMOKin sadut lapsille.)

Lisäksi tutustuin myös aiempiin opinnäytetöihin Theseuksessa, joissa on käsitelty satukirjan tekemistä opinnäytetyön osana. Ne auttoivat pohdinnassa, miten ja mistä lähteä satua työstämään.

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena on satu, joka kertoo muunsukupuolisesta. Sadun on tarkoitus auttaa sekä lapsia että aikuisia ymmärtämään sukupuolen moninaisuutta paremmin. Satua lukemalla aikuisetkin saavat käsiteltyä paremmin sukupuolen moninaisuutta, kun asiat on kerrottu mahdollisimman selkeästi. Lisäksi sadun lopussa on erillinen osio aikuisille, jossa avataan heille termejä.

5.1 Kirjoittaminen

Koska varhaiskasvatus kattaa monen ikäisiä lapsia, lähti sadun pohtiminen siitä, minkä ikäisille satu on suunnattu. Alle kolmevuotiaalle lapselle sukupuoli voi olla vaikea käsite, joten 4–6-vuotiaat tuntuivat järkevältä rajaamiselta. 4-vuotias alkaa olla kiinnostunut jo muusta maailmasta ja ihmisistä, ja monesti ryhmät päiväkodeissa jakaantuvat niin, että samassa ryhmässä on joko 3- tai 4-vuotiaasta esikoululaisiin. Lisäksi omana kokemukseni yli 4-vuotiaat saattavat myös kysellä asioita sukupuoleen liittyen kohdatessaan aikuisen, joka ei ole nainen tai mies, ja saattavat suoraan kysyä, onko kyseessä tyttö vai poika, koska näistä sukupuolista heillä on tietoa.

Koska kyseessä on lapsille tarkoitettua kirjallisuutta, oli tärkeää muistaa lapsilähtöisyys, ja ymmärrettävä kielenkäyttö. Pelkästään jo hahmojen nimissä

tämä tuli esille: mitkä ovat nimiä, joita 4-vuotias lapsi todennäköisesti osaa sanoa ja saattaa muistaa? Päähenkilö, kanihahmo päätyi olemaan Kuu Kaniini, vaikka pohdinnassa oli myös se, onko lapselle helpompaa, jos hahmo olisikin Paju tai Papu Pupu. Sama mietintä oli koirahahmon kanssa, olisiko hän Kamu Koira vai Hanna Haukku. Kissahahmon nimeksi tuli Kalle Kissa. Tuntui loogiselta, että sekä etunimi että sukunimi alkaisivat samalla kirjaimella, jotta lukija yhdistäisi nimen eläimeen. Eläimiksi valikoitui lapselle todennäköisesti tuttuja eläimiä, vaikka haasteeksi muodostui se, että näiden kolmen eläimen nimet alkavat samalla kirjaimella, joten erisnimien oli tärkeää olla erityyisiä hahmojen erottamiseksi toisistaan sekä kuvissa että tekstissä. Koska sadun pituus oli lyhyt, jäi Kuu Kaniinin ystävien nimet lopullisesta sadusta pois, mutta oli hyvä miettiä eläimet valmiiksi kuvitusta varten.

Sadun pituus oli tärkeää pitää lyhyenä, jotta sen voi helposti lukea yhdeltä istumalta, ja aikaa voi jäädä myös keskustelulle. Satakunnan Seta ry järjesti kouluttajakoulutuksen keväällä uusilla materiaaleilla, joista oli paljon hyötyä pituutta ja sisältöä pohtiessa verraten jo valmiiksi sukupuolen moninaisuudesta kertoviin satuihin Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskuksen sivustolla. Piti myös ottaa huomioon, että satuun sisältyisi se tieto, mitä siihen oli suunniteltu.

Sadun lopussa on erillinen osio aikuisia varten, jossa avataan termejä. Sitä varten hyödynsin Setan koulutusmateriaalia, jota kouluttajana olen saanut, ja myös Setan Sateenkaarisanastoa, joka löytyy heidän verkkosivuiltaan. (Seta, n.d-c.)

5.2 Kuvitus

Kuvat ovat tärkeitä lapselle. Lapset käsittelevät maailmaa todella visuaalisesti, ja lisäksi kuvat luovat tunnelmaa sadulle. Kuvien selkeys on myös tärkeää, jotta lapsi pystyy ymmärtämään, mitä kuvissa, ja näin ollen sadussa, tapahtuu.

Hahmojen suunnittelussa yhtenä oleellisena asiana oli lähestyttävyyys. Siksi alun perin hahmot ovatkin eläinhahmoja. Pyöreät muodot usein assosioidaan ystävällisiksi, joten suunnittelussa keskityinkin pyöreYTEEN. Seuraavaksi oli yksityiskohtien pohdinta. Hahmojen oli tärkeää olla piirretty tyylillä, jota pystyy toistamaan hahmojen tunnistettavuuden säilyttämiseksi, vaikka digitaalisesti piirsinkin ja pystyin näin kopioimaan sivulta toiselle hahmot ja muuttamaan yksityiskohtia, kuten ilmeitä, seuraavalle sivulle sopivaksi. Kopioimalla piirroksia jäi aikaa paremmin esimerkiksi asettelulle.

Asettelu, eli mihin sijoittaa sivulla olevat asiat. Selkeyden vuoksi päädyin siihen, että kuvat ovat suhteellisen keskellä sivua, ja teksti taas sivun alaosassa. Oli myös tärkeää, etteivät sivut ole liian täyteen ahdettuja, jotta niitä on mukava katsella.

Värejä tuli pohdittua myös paljon. Värien mieluisuus on todella subjektiivista, mutta olisi tärkeää, että kuvitusta olisi mukava katsella satua kuunnellessa, katseltaessa tai luettaessa. Värit luovat myös tunnelmaa sadulle, joten sitä piti pohtia kuvitusta tehdessä. Samalla värit luovat tunnistettavuutta hahmoille, kun ne on tehty omalla värillään. Värien toisto digitaalisesti työskenneltäessä ei ollut ongelma, koska saman värin pystyi kopioimaan aiemmalta, jo väritetyltä sivulta. Digitaalisesti työskenneltäessä oli kuitenkin tärkeää pohtia lähestyttävyyttä kuvitukseen, ja tekstiin. Vaikka toisaalta mustat ääriiviivat ovat selkeät, ovatko ne tarpeeksi lempeitä, vai olisiko parempi hyödyntää tummia, muttei kuitenkaan täysin mustia ääriviivoja? Myös tekstin on tärkeää olla selkeää, mutta liian konemainen fontti voisi olla epämieluisaa katseltavaa. Lisäksi monet konemaisista fonteista ovat vaikealukuisia, erityisesti jos on dysleksiaa, eli lukemisen erityisvaikeutta.

British Dyslexia Association -yhdistyksellä (2023, s.1) on opas, jossa fonteiksi ehdotetaan esimerkiksi Arialia, Tahomaa tai Comic Sansia, joissa kirjaimet eivät ole yhtä lähekkäin kuin toisissa fonteissa. Fonttikokona on suositeltu vähintään 12, joka toki sadussa toteutui, koska yhdelle sivulle tuli pääsääntöisesti joko yksi tai kaksi virkettä.

Edellä mainituista fonteista Comic Sans on kaikista pyörein, joten se päättyi sadun fontiksi luomaan lähestyttävää tunnelmaa. Fontin värinä oli myös kuvitusta tehdessä pitkään tummansininen, vaikka vaihtoehtoina siihen oli myös tummanharmaa, tai musta. Piirtäessä musta tuntui liian voimakkaalta, mutta oli tärkeää testata fontin värejä paremmin sen jälkeen, kun kuvat oli myös väritetty.

Toisaalta värien kanssa halusin jo miettiä tulostettavuutta, vaikka opinnäytetyötä varten satu onkin digitaalisena liitteenä. Tulostusta varten värit tulevat näkymään eri tavalla kuin tietokoneen näytöllä, ja esimerkiksi saturaatio on pienempi. Värit eivät siis ole yhtä kirkkaita. Sen vuoksi, ja myös toisaalta, koska ruudultakin katseltaessa on mukava, kun värit ovat lempeitä, hyödynsin piirto-ohjelmassani olevaa esikatselua paljon värisuunnittelussa, jotta väreissä ei tulisi paljoa muutoksia, vaikka päättyisi sadun tulostamaan.

5.3 Kuu Kaniini -satukirja

Sadun ensimmäisellä sivulla on esittely: tässä on Kuu Kaniini, joka on lapsi, ja hän tykkää leikkiä lasten leikkejä. Kuun toinen käsi on pystyssä tervehdyksenä. Taustana on sininen taivas ja vihreä maa indikoiden, että Kuu on pihalla. Päällään Kuulla on vaaleanpunainen paita ja siniset housut. Värit valikoituivat siksi, että molemmat assosioidaan tiettyyn sukupuoleen. Kuu itsessään on beigenruskea.

Sadun toisella sivulla kerrotaan Kuun lempileluista. Näin lukijat pääsevät tutustumaan hieman hahmoon ennen itse tarinan alkua. Lapset pystyvät myös toivottavasti samastumaan hahmoon, jolla on erilaisia lempileluja; sekä pehmolelu, nukke, että kruunu. Taustana on vaaleansininen ympyrä, jossa on pehmeät reunat. Kuten kuvituksen yhteydessä kerroin, on värit sellaiset, että ne eivät muutu paljoa tulostuksessa. Vaikka sivut ovat digitaalisena versiona, olen ajatellut ne aukeamina, mitkä menisivät yhteen. Sivut yksi ja kaksi ovat ensimmäinen aukeama kertoen taustatietoja päähenkilöstä, jonka jälkeen itse tarina voi alkaa.

Kolmannella sivulla on kuva Kuusta, joka on mielteliään näköinen. Hän pohtii siinä, miksei hänestä tunnu hyvältä, jos häntä kutsutaan tytöksi tai pojaksi. Sadun tarinallinen osio alkaa hahmottumaan enemmän. Taustana on muutamaa eri väriä osoittamassa pohdintaa, sekoittuen toisiinsa.

Neljännellä sivulla Kuu juttelee ystävilleen, jotka kertovat muunsukupuolisuudesta tavalla, jonka lapsi pystyy ymmärtämään: "Ei tarvitse olla tyttö tai poika, vaan voi olla muu!" Koska tämä sivu on samalla aukeamalla edellisen kanssa, on siinä sama taustaväri, ja lisäksi se yhdistää sen vielä pohdintaan. Kuun ystävät ovat ruskeaturkkinen koira ja harmaaturkkinen kissa. Niidenkin kasvopiirteet ovat yksinkertaisia pallosilmineen ja hymyilevine suineen.

Viidennellä sivulla on neljä hahmoa. Heillä kaikilla on hieman eriväriset kehot indikoiden sukupuoli-identiteettejä havainnoidakseen lapsille, ettei ole vain kahta sukupuolta. Sukupuoli-identiteettejä on useita, jonka vuoksi on hyvä mainita niistä yksinkertaistettuna. Ensimmäisellä hahmolla on punaista, toisella vihreää, kolmannella vaaleanpurppuraa ja neljännellä näitä kaikkia kolmea väriä. Tekstinä on: "Toiset ovat tyttöjä, toiset poikia. Toiset eivät ole kumpaakaan. Toisilla muuttuu, mitä sukupuolta on." Kaikki hahmot hymyilevät, koska heillä on lupa näkyä ja olla sellaisia, kuin he ovat.

Kuudennella sivulla on lähikuva hymyilevästä Kuusta. "Ja kuten Kuu, voi olla jotain muuta: muunsukupuolinen." Taustana on yhä monivärinen tausta, jonka reunat häilyvät ennen sivun reunaa. Taustavärit tekevät sadusta mielenkiintoisen seurattavan, kun pystyy katselemaan myös värien menoa, ja mihin kohtaan tausta sivulla loppuu.

Seitsemännellä sivulla lukija pääsee pohtimaan asioita. "On tärkeää, ettei oleteta. Eihän kenenkään suosikkilelua tai lempiruokaa voi tietää kysymättä. Mieti, jos joku sanoisi sinun tykkäävän punaisesta, vaikka et pitäisi siitä." Sivu muistuttaa tärkeästä asiasta; olettamisesta. Vaikka sukupuolen olettamisen voi ajatella olevan monimutkaisempi kuin lempiväriin, perusidea on

olettamisessa sama. Ei pysty tietämään kaikkia asioita toisesta, jos ei kysy. Kuvituksena tällä sivulla on punainen omena esimerkkinä lempiruoosta, ruskea nalle esimerkkinä lempilelusta, ja punainen sydän indikoimassa lempiväriä.

Seitsemäs ja kahdeksas sivu ovat samalla aukeamalla, ja näin ollen tukevat paljon toisiaan. Kahdeksannella sivulla nimittäin kerrotaan näin: ”Siltä Kuusta tuntuu, kun toiset sanovat häntä tytöksi tai pojaksi. Parasta on, kun puhuu kavereiden nimillä.” Kuvituksena on lähikuva hymyilevästä Kuusta, ja puhekuplassa on kuva hänen kissaystävästään. Kuvan avulla pystyy hyvin tukemaan tekstin sisältöä, ja lukija saattaa helpommin muistaa viestin, kun siinä on kuva assosioitu mukana.

Yhdeksännellä sivulla on lähikuva hymyilevästä tytöstä, jolla on lyhyt tukka. Hänen vierellään on kokokuva pojasta yksinkertaisessa prinsessamekossa, joka on vaaleankeltainen. Jalassa hänellä on oranssit kengät, jotka näkyvät vähän mekon alta. Tekstinä on ”Tyttö on tyttö lyhyessä tukassa, ja poika on poika prinsessamekossa.” Teksti ja kuvat ovat yhä toistensa tukena, ja konkreettisilla esimerkeillä lukijan on myös helpompi ymmärtää sadun sanoma.

Kymmenennellä sivulla on Kuu Kaniini sinisessä mekossa. Hänen vierellään on punainen paita ja keltaiset housut. ”Kuu Kaniini on muu, oli päällä mitä vain. Vaatteet eivät sukupuolta määritä, vaan se, mitä on sisältä.” Yhdeksäs ja kymmenes sivu ovat samalla aukeamalla, jälleen tukien toisiaan helposti. Taustana on vihreää. Vihreä väri nähdään usein iloisena, ja se on myös sukupuolineutraali monissa paikoissa, jonka vuoksi tälle aukeamalle se tuntui järkevältä. Taustan kautta mietin myös vaatteiden värit, jotta ne erottuvat toisistaan.

Viimeinen, yhdestoista sivu, on kokokuva Kuu Kaniinista, jälleen heiluttamassa toista kättään tervehdyksenä. Tällä kertaa hänellä on silmät suljettuna, näyttäen hyvin tyytyväiseltä. Tekstinä on ”Kuu Kaniini on Kuu, Kuu Kaniini on muu.” Taustana on sininen taivas ja vihreä maa, kuten ensimmäisellä sivulla.

Sadun viimeisen sivun jälkeen on vielä infosivu otsikolla "Aikuiselle:". Siinä kerrotaan hieman yksityiskohtaisemmin eri identiteeteistä ei-binäärisyyden alla.

"Yleisesti ottaen identiteetti voi olla hyvinkin mukautuva, vaikka toisilla se on hyvinkin pysyvä läpi elämän. Erityisesti lapset vielä saattavat hakea omaa identiteettiään ja paikkaansa maailmassa, ja on tärkeää antaa heille tilaa olla oma itsensä." (Liite 1.)

6 POHDINTA

On ollut mielenkiintoista päästä tekemään toiminnallinen opinnäytetyö. Sadun kirjoittamista olin pohtinut pitkään jo ennen opinnäytetyötä, ja kun mahdollisuus siihen tuli tätä kautta, oli siihen tartuttava. Yhteistyö Satakunnan Seta ry:n kanssa on ollut antoisaa, ja heiltä on saanut hyvin rohkaisua ja palautetta työstä. Tietoa itsessään sukupuolen moninaisuudesta on löytynyt hyvin, vaikka tietoa on pitänyt soveltaa lapsen kehityksen tasolle sopivaksi itse. Onneksi kokemusta löytyi etukäteen myös kuitenkin lapsille sukupuolen moninaisuudesta kertomisesta koulutusten pitämisen kautta, joissa olen ollut puhumassa kouluissa näistä asioista lapsille. Näitä varten olen myös käynyt koulutuksia, jotta osaan kouluttaa mahdollisimman hyvin sekä lapsia että aikuisia aiheeseen liittyen. Nämä koulutukset ovat olleet Satakunnan Seta ry:n kautta, jonka vuoksi yhdistys tuntui alusta asti loogiselta yhteistyökumppanilta opinnäytetyöhön.

Itse kirjoittaminen oli monivaiheista, kun piti soveltaa tietoa ja yksinkertaistaa monia termejä, jotta lapsi pystyy ymmärtämään niitä. Se oli samalla todella opettavaista ja antoisaa itselle. Yksi omista tavoitteistani oli se, että pystyn soveltamaan omaa tietoani eri ikäisille, ja tämän projektin aikana siinä oli paljon kehitystä.

Tulevaisuudessa olisi mielenkiintoista päästä kirjoittamaan ja kuvittamaan lisää sukupuolen moninaisuuteen liittyviä satukirjoja. Olisi myös mielenkiintoista tietää, miten hyvin varhaiskasvatuksessa tunnetaan sukupuolen moninaisuutta tulevaisuudessa esimerkiksi jatkotutkimuksen tai kyselyn kautta. Olin myös aluksi suunnitellut tekeväni hahmoista paperinuket, joita voi pukea erilaisiin vaatteisiin, jotta lapset voivat pohtia myös omaa suhtautumistaan vaatteisiin. En kuitenkaan ole tehnyt paperinukkeja digitaalisena, joten projektista olisi kasvanut paljon suurempi sen myötä. Kuitenkin halusin pitää projektin digitaalisessa muodossa saavutettavuuden vuoksi, niin oli järkevämpi jättää paperinukkejen teko mahdollisesti tulevaisuutta varten.

LÄHTEET

Aerila, J., Korhonen, R. & Rönkkö, M. (2010) Pienet oppimassa. Kasvatuksellisia näkökulmia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Turun yliopiston opettajankoulutuslaitos, Rauman yksikkö.

Airaksinen, T. & Vilkka, H. (2004) Toiminnallinen opinnäytetyö. Tammi.

Alasaari, N., Kolehmainen, A., Sundell, S. & Ylitapio-Mäntylä, O. Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu. Opetushallitus.

Haettu 20.11.2023 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-tueksi/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa>

British Dyslexia Association. (2023) Dyslexia Style guide. Haettu 7.11.2023 osoitteesta <https://cdn.bdadyslexia.org.uk/uploads/documents/Advice/style-guide/BDA-Style-Guide-2023.pdf?v=1680514568>

Finlex. (1986) Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609#P5a>

Holma, J., Järvenpää, V. & Tervonen, K. (2018) Näkymätön sukupuoli: ei-binäärisiä ihmisiä. Into/Voima.

Ihmisoikeusliitto. (n.d.) Lapsen oikeudet. Haettu 7.11.2023 osoitteesta <https://ihmisoikeudet.net/ihmisoikeudet/lapsen-oikeudet/>

Karvinen, M. & Venesmäki, E. (2019) Tilaa moninaisuudelle! Opas seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisuuden edistämiseen. Rainbow Rights Promoting LGBTI Equality in Europe -hanke. Haettu 25.10.2023 osoitteesta <https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/14323821/HLBTI-opas+viranomaisille/9175485d-682f-5b16-674e-4fe407024ade/HLBTI-opas+viranomaisille.pdf?t=1561462221000>

Kotoneva, O. (2015) Sadut varhaiskasvatuksen tukena [AMK-opinnäytetyö, Seinäjoen ammattikorkeakoulu]. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2015101315375>

Koulukino. (n.d.) Satujen maailma. Haettu 1.2.2023 osoitteesta <https://www.koulukino.fi/oppimateriaalit/lumikuningatar-1986/satujen-maailma/>

Opetushallitus. (4.7.2023a) Jo pienten kanssa voi keskustella sukupuolten moninaisuudesta. <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2023/jo-pienten-lasten-kanssa-voi-keskustella-sukupuolten-moninaisuudesta>

Opetushallitus. (2023b) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Haettu 6.11.2023 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-2022>

Opetushallitus. (n.d.) Mitä on varhaiskasvatus? Haettu 20.11.2023 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>

Ristkari, M., Suni, N. & Tyni, V. (2018) Sukupuolena ihminen. Tammi.

Satakunnan Seta ry. (n.d.) Yhdistys. Haettu 11.11.2023 osoitteesta <http://100seta.fi/Yhdistys.php>

Seta. (n.d.-a) Muunsukupuolisuus. Haettu 25.10.2023 osoitteesta <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sukupuolen-moninaisuus/muunsukupuolisuus/>

Seta. (n.d.-c) Sateenkaarisanasto. Haettu 17.11.2023 osoitteesta <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>

Seta. (n.d.-b) Sukupuolen moninaisuus. Haettu 25.10.2023 osoitteesta <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sukupuolen-moninaisuus/>

Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus. (n.d.) Sadut ja tarinat. Haettu 11.11.2023 osoitteesta <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/materiaali/sadut-ja-tarinat/>

Tasa-arvovaltuutettu. Sukupuolen moninaisuus. Haettu 29.1.2023 osoitteesta <https://tasa-arvo.fi/sukupuoli-identiteetti>

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Haettu 12.10.2023 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Pidm46494957355520>

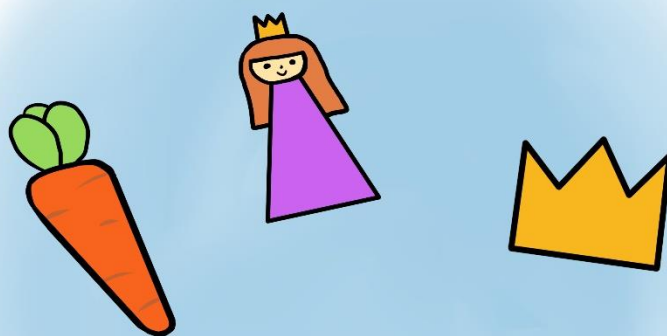
LIITE 1: KUU KANIINI -SATU

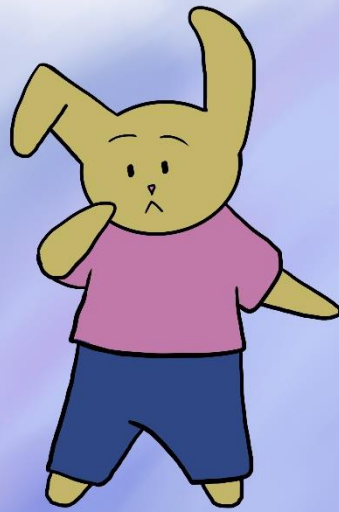
Nova Liho

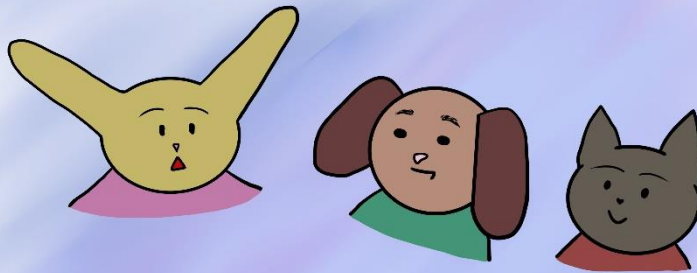

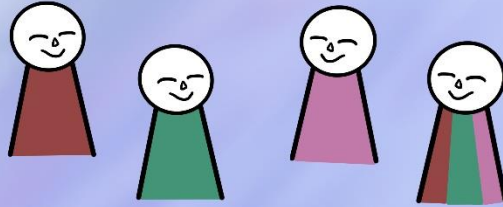
Hänen suosikkilelujaan ovat porkkanapehmolelu,
prinsessanukke ja kultainen kruunu.

Kuu miettii, miksei tunnu hyvältä,
jos häntä kutsutaan tytöksi tai pojaksi.

Kun hän juttelee ystävilleen, he kertovat:
Ei tarvitse olla tyttö tai poika, vaan voi olla muu!

Toiset ovat tyttöjä, toiset poikia. Toiset eivät ole kumpaakaan.

Toisilla muuttuu, mitä sukupuolta on.

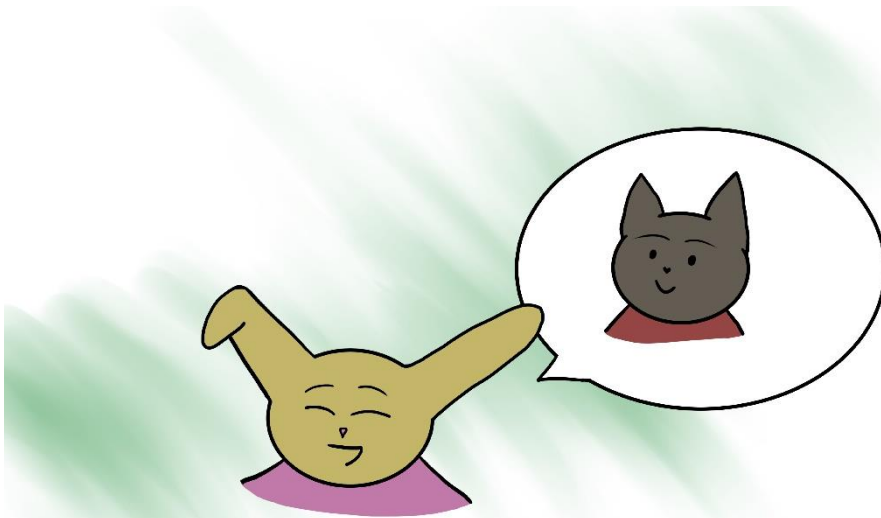

Ja kuten Kuu, voi olla jotain muuta: muunsukupuolinen.

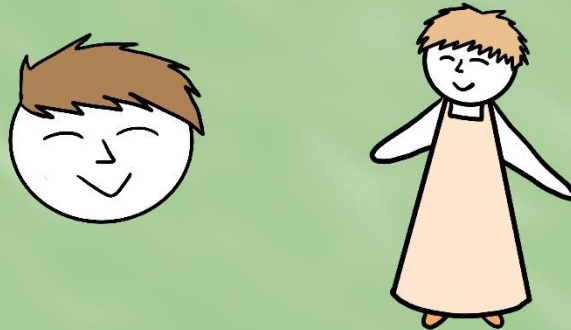
On tärkeää, ettei ole. Eihän kenenkään suosikkilelua
tai lempiruokaa voi tietää kysymättä.

Mieti, jos joku sanoisi sinun tykkävän punaisesta,
vaikka et pitäisi siitä.

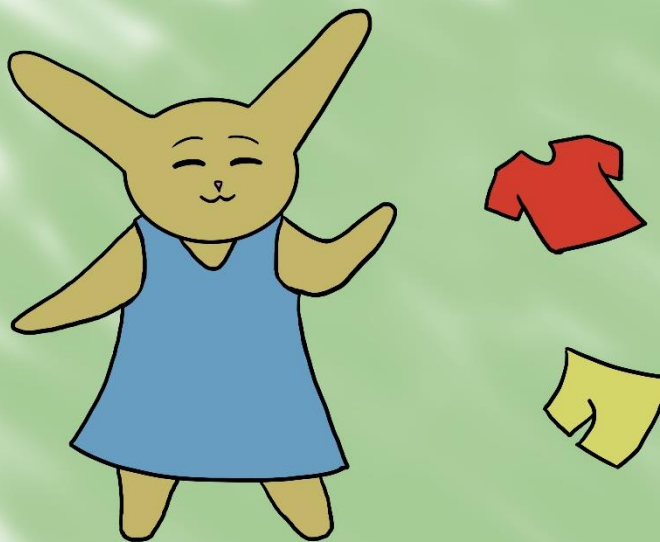

Siltä Kuusta tuntuu, kun toiset sanovat häntä tytöksi tai pojaksi.

Parasta on, kun puhuu kavereiden nimillä.

Tyttö on tyttö lyhyessä tukassa,
ja poika on poika prinsessamekossa.

Kuu Kaniini on muu, oli päällä mitä vain.
Vaatteet eivät sukupuolta määritä, vaan se, mitä on sisältä.

Aikuiselle:

Sen lisäksi, että ihminen voi identifioitua muunsukupuoliseksi, on muitakin identiteettejä ei-binäärisille ihmisille, jotka eivät ole yksiselitteisesti miehiä tai naisia.

Esimerkiksi joku voi olla sukupuoleton, eli ei tunne lainkaan sukupuolta omakseen.

Voi olla myös genderfluid. Silloin sukupuolikokemus on vaihtuva,

esimerkiksi yhdellä viikolla mies tuntuu oikealta identiteetiltä,

toisella viikolla ei-binäärisyys.

Yleisesti ottaen identiteetti voi olla hyvinkin mukautuva, vaikka toisilla se on hyvinkin pysyvä läpi elämän.

Erityisesti lapset vielä saattavat hakea omaa identiteettiään ja paikkaansa maailmassa,

ja on tärkeää antaa heille tilaa olla oma itsensä.